



# ЗДІЙСНЕННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ УЧНІВ У ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ ФІЗИКИ ТА АСТРОНОМІЇ. З ДОСВІДУ РОБОТИ ОБЛАСНОЇ ТВОРЧОЇ МАЙСТЕРНІ

Педагогіка  
школи

УДК 37.016:  
[52+53]:172.15

*Стаття є узагальненням трьохрічної роботи авторської творчої майстерні вчителів Львівщини, які накопичили ефективний досвід з проблеми національно-патріотичного виховання, стали авторами методичних посібників, що розкривають форми, шляхи, методи, засоби вирішення зазначеної проблеми.*

*Автор переконливо демонструє, що реалізація українознавчого аспекту, розкриття ролі і місця у світовій науці видатних українських вчених під час викладання у школах фізики та астрономії стає вагомим підґрунтям вирішення проблеми національно-патріотичного виховання учнівської молоді.*

*Запропонований у статті матеріал буде корисним не лише вчителям, а і керівникам щодо реалізації у школах країни українознавчого аспекту та здійсненню на цій основі національно-патріотичного виховання.*

**Ключові слова:** національно-патріотичне виховання, українознавчий аспект викладання фізики та астрономії, авторська творча майстерня: узагальнений досвід.



**Віра  
ШАРОМОВА**

Доцент кафедри природничо-математичної освіти ЛОППО, Заслужений працівник освіти України

У Національній доктрині розвитку освіти в Україні наголошується, що «національне виховання є одним із головних пріоритетів, органічною складовою освіти. Його основна мета – виховання свідомого громадянина, патріота, набуття молоддю соціального досвіду, високої культури міжнаціональних взаємовідносин, формування у мо-

лоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури...».

У процесі викладання навчальних предметів вчитель має готувати учня не лише як майбутнього спеціаліста певного профілю, а як гармонійно розвинену, підготовлену до життя осо-

бистість. Одним з головних завдань шкільного колективу є створення передумов для формування освіченої, творчої особистості, виховання громадянина демократичного суспільства, прихильного до національних ідей і справжнього патріота своєї Батьківщини.

На це нас спрямовує «Концепція<sup>1</sup> національно-патріотичного виховання дітей та молоді».

В ній наголошується, що «серед виховних напрямів сьогодні найбільш актуальним є патріотичне, громадянське виховання як стрижневе, основоположне, що відповідає як нагальним вимогам і викликам сучасності, так і закладає підвалини для формування свідомості нинішніх і прийдешніх поколінь, які розглядатимуть державу як запоруку особистісного розвитку, що спирається на ідеї гуманізму, соціального добробуту, демократії, свободи, толерантності, виваженості, відповідальності, здорового способу життя, готовності до змін».

Нині як ніколи потрібні нові підходи і нові шляхи до виховання патріотизму як почуття і як базової якості особистості. В сучасній українській школі одним із основних завдань навчально-виховного процесу є забезпечення учнів знаннями про Україну та українців, засвоєння ними культури українського народу, ознайомлення із внеском українських учених у розвиток вітчизняної та світової науки.

Нині відбувається оновлення змісту навчальних дисциплін в школах України, вводяться нові програми та підручники для 5-9 класів з багатьох навчальних предметів, зокрема, у 2015-2016 навчальному році завершилось вивчення фізики за новою навчальною програмою в 7 класі, а в 2016-2017 навчальному році – розпочнеться у 8 класі, особливостями якої є:

- Забезпечення логічного завершення базового курсу фізики (7-9 кл.) через орієнтацію його змісту

на формування в учнів здатності і готовності до застосування фізичних знань у практичних життєвих ситуаціях, підкреслення універсального характеру законів збереження в природі, демонстрацію історичного шляху розвитку фізичної картини світу, ролі фізики як фундаментальної теорії сучасного природознавства, техніки і технологій, внеску українських фізиків в світову науку і культуру;

- Посилення компетентнісного підходу у формуванні змісту фізичної освіти на основі компетентнісної спрямованості вимог до рівня навчальних досягнень учнів. Зокрема, виявляти ставлення і оцінювати історичний характер знань з фізики, внесок видатних учених, роль і значення знань для пояснення життєвих ситуацій, застосування досягнень з фізики для інших природничих наук, техніки і технологій, раціонального природокористування та запобігання їх шкідливому впливу на навколишнє природне середовище й організм людини.
- Основними завданнями курсу фізики основної школи є: «сформулювати в учнів базові фізичні знання про явища природи, розкрити історичний шлях розвитку фізики, ознайомити їх із діяльністю та внеском відомих зарубіжних й українських фізиків; розкрити суть фундаментальних наукових фактів, основних понять і законів фізики, показати розвиток фундаментальних ідей і принципів фізики; сформулювати в них уявлення про фізичну картину світу, на конкретних прикладах показати прояви моральності щодо використання наукового знання в життєдіяльності людини й природокористуванні» та ін.

Одним із дієвих способів формування ціннісного ставлення учнів до фізичного знання є розкриття здобутків вітчизняної фізичної науки та висвітлення внеску українських учених у розвиток природничих наук, оскільки конкретні приклади досяг-

<sup>1</sup>Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16. 06. 2015 р., № 641.

нень українських учених, особливо світового рівня, мають вирішальне значення в національно-патріотичному вихованні учнів, формуванні в них почуття гордості за свою Батьківщину й український народ. У процесі навчання фізики в школі варто на прикладі історико-біографічного матеріалу, тобто на прикладі життя і діяльності вчених фізиків та астрономів показати, що і як вони робили, аби досягнути результатів у певній науковій галузі знання. У пояснювальній записці до програми з фізики (7-9 класи) навіть подаються конкретні прізвиська видатних українських фізиків, а також рекомендується розповісти учням про розвиток українських наукових шкіл: київської, львівської, харківської, одеської тощо, їх напрями досліджень та основні досягнення.

Особливий наголос у нових програмах зроблено на проектну діяльність учнів як ефективний засіб формування компетентностей. Виконання проектів сприятиме забезпеченню мотивації навчання, стимулюванню пізнавального інтересу, розвитку інтелектуальної творчої діяльності учнів, формуванню прийомів розумової діяльності, навичок самооцінки і самоаналізу. А виконання проектів на українознавчу тематику сприятиме національно-патріотичному, моральному та духовному вихованню підростаючого покоління.

Формування національної свідомості та самосвідомості спрямоване на:

- усвідомлення молоддю своєї етнічної спільності, освоєння національних цінностей (мови, території, культури); виховання поваги до культури та історії рідного народу;
- забезпечення духовної єдності поколінь, виховання поваги до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного народу;
- формування відчуття своєї причетності до розбудови національної державності;
- утвердження в свідомості учнів

власної національної гідності, внутрішньої свободи, гордості за свою землю, свій народ;

- формування наукового світогляду як узагальненої системи наукових, філософських, політичних, моральних, естетичних, релігійних переконань і поглядів людей на світ і на своє місце в ньому, розуміння сенсу життя;
- виховання непримиренності до супротивників справи миру і свободи народів, прагнення і готовності надавати підтримку народам, що борються за мир, демократію і незалежність;
- виховання непримиренного ставлення до антигуманних ідеологічних доктрин, що пропонують класову, групову, національну, расову ненависть, поширюють великодержавний шовінізм або ідеологію фашизму;
- формування екологічної культури людини, гармонії її відносин з природою, усвідомлення того, що людина – частина природи, а людська історія – частина історії природи, що природа є першоосновою існування людини;
- формування відчуття відповідальності за природу як національну і загальнолюдську цінність, основу життя на землі;
- виховання нетерпимого ставлення до вчинків, які завдають шкоду природі;
- розвиток індивідуальних здібностей і талантів учнівської молоді у певній галузі знань, зокрема, до технічної творчості, моделювання, винахідництва, ІКТ тощо;
- сприяння інтелектуальному, емоційному та естетичному розвитку школярів, формування вмінь відчувати, розуміти і творити прекрасне.

У «Методичних рекомендаціях<sup>2</sup> щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах» наголошується, що «врахо-

<sup>2</sup>Додаток до наказу МОН України від 16. 06. 2015 р., № 641.



вуючи нові суспільно-політичні реалії в Україні після Революції Гідності, обставини, пов'язані з російською агресією, усе більшої актуальності набуває виховання в молодого покоління почуття патріотизму, відданості загальнодержавній справі зміцнення країни, активної громадянської позиції тощо».

## ФІЗИКА І ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ

Головна мета освіти молоді зводиться сьогодні не лише до набуття учнями знань, умінь і навичок, визначених програмою. Сьогодні фізику не можна розглядати лише як об'єктивне пізнання природи. Учень повинен знати, заради чого пізнається природа, розуміти значення науки в житті суспільства й кожної людини зокрема. Оновлення змісту фізичної освіти слід розглядати як процес формування освітньо-пізнавальних, патріотичних якостей учнів, виховання національної свідомості, поглиблення знань про свій народ, його наукові та культурні традиції. Ми переконані, що сучасна загальноосвітня школа має значні резерви щодо результативного формування в особистості системи ціннісних орієнтацій, як компонента її світоглядної позиції.

У Методичних рекомендаціях МОНу щодо національно-патріотичного виховання у ЗНЗ (2015 р.) наголошується, що «фізика має великі можливості щодо реалізації українознавчого аспекту як на уроках, так

## АВТОРСЬКИЙ ДОРОБОК

Не хочемо повторюватись, але нагадаємо, що вчителі фізики та астрономії Львівської області мають великий досвід з даної проблеми, і ми рекомендуємо звернутись до методичних посібників<sup>1</sup>.

У цих посібниках розкрито різноманітні форми і методи реалізації українознавчого аспекту як основи національно-патріотичного виховання учнів, представлено як методичні розробки позакласних заходів, так і окремі види учнівських проєктів, зокрема пошуково-творчий, пошуково-дослідницький, інформаційно-дослідницький, інтегрований, що є особливо актуальним нині у зв'язку з методичними рекомендаціями нових програм з фізики для 7-9 класів.

Нині ми, члени обласної творчої майстерні, глибоко переконані, що використання історичних відомостей сприяє формуванню в учнів впевненості в тому, що становлення фізики в Україні – це поступова і наполеглива реалізація наукових ідей видатних представників української фізичної науки. Переконання учнів у правильності цих ідей на прикладах їх успішного втілення в життя – важливе завдання вчителя фізики та астрономії, а навчальний матеріал українознавчого аспекту дозволяє це зробити яскраво і слушно. Саме на це спрямована діяльність учнів з підготовки і виконання навчальних проєктів відповідно до вимог нових програм з фізики. На допомогу вчителям і учням рекомендуємо використовувати посібник-довідник<sup>2</sup>.

З метою підготовки молодих спеціалістів та перепідготовки вчителів фізики та астрономії, в навчальні плани курсової перепідготовки включено питання щодо національно-патріотичного виховання і видано відповідний навчально-методичний посібник, в якому вміщено, крім методичних рекомендацій, дидактичні матеріали: «Календар ювілейних дат видатних українських фізиків та астрономів на 2016 рік», конференція для старшокласників «Микола Боголюбов і Україна», проєкт «Наш космічний дім», стаття «Музейні уроки фізики: плюси і мінуси. Конспект музейного уроку з фізики (7 клас)», сценарій виховного заходу «Зоряне небо України». Ці матеріали – результат роботи досвідчених талановитих вчителів фізики та астрономії Львівської області, членів обласної Творчої майстерні, які спрямовані на реалізацію «Концепції національно-патріотичного виховання учнів».

Щойно у видавництві «Підручники і посібники» (м. Тернопіль) вийшов з друку посібник «Національно-патріотичне виховання учнів у процесі викладання фізики та астрономії» (автор Шаромова В.Р.).

<sup>1</sup>Фізика та астрономія в школі: українознавчий аспект. Позакласні заходи. Частина перша / Автор-укладач Віра Шаромова. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008, 2011. – 224 с. (повторне видання з грифом МОН України); Позакласні заходи з фізики та астрономії у школі. Українознавчий аспект. Частина друга / Автор-укладач Віра Шаромова. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. – 272 с.

<sup>2</sup>Українська фізика та астрономія. Посібник-довідник / Автор-укладач Віра Шаромова. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 304 с., 2009 (видання друге, доповнене). – 352 с.



і в позакласній роботі, різноманітні форми і методи якого дають можливість здійснювати національно-патріотичне виховання».

Ми переконані, що основою здійснення національно-патріотичного виховання у процесі викладання фізики та астрономії є реалізація українознавчого аспекту викладання фізики та астрономії, розкриття ролі і місця у світовій науці наших ви-

датних українських вчених-фізиків та астрономів, таких як: І. Пулюй, О. Смакула, Б. Патон, О. Антонов, П. Грабовський, Б. Лазарєв, М. Остроградський, О. Біланюк, Л. Шубніков, Ю. Кондратюк, С. Корольов, М. Боголюбов, І. Юхновський, Я. Довгий та багато інших.

Готуючи цей посібник, ми не ставили за мету подати вичерпні рецепти щодо здійснення національно-патріотичного виховання у процесі викладання фізики та астрономії, розуміючи, що це процес творчий і не піддається строгій уніфікації. В посібнику вміщено індивідуально-творчі роботи, підготовлені членами обласної творчої майстерні на завершення трьохрічної роботи, як результат інформаційно-методичного і змістово-технологічного супроводу проблеми, над якою працювали члени творчої майстерні упродовж визначеного періоду (2013-2015 рр.). Членами творчої майстерні є вчителі вищої кваліфікаційної категорії, вчителі-методисти, які успішно здійснюють науково-методичну і науково-дослідну діяльність, мають власні методичні розробки, володіють інноваційними технологіями, активно їх використовують та поширюють у професійному середовищі, вміють продукувати оригінальні інноваційні ідеї, вносять пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховного процесу та розуміють шляхи їх реалізації.

Однак, скільки б не було методичних рекомендацій, щоразу, коли виникає потреба їх застосувати, вчителів слід обміркувати різні варіанти. Щоб не помилитись, маємо добре орієнтуватись в сучасних нормативних документах стосовно даної проблеми, зокрема: наказ МОНУ № 1232 від 27.10. 2014 року «Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді»; додаток до наказу МОНУ від 16.06.2015 року № 641 «Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді» та «Методичні реко-

## КНИГИ, ЩО ВАРТІ УВАГИ ТА ПОПУЛЯРИЗАЦІЇ

Варто відзначити позитивні відгуки вчителів про новий підручник з фізики для 7 класу авторів **В.Г. Бар'яхтара, С.О. Довгого, Ф.Я. Божинової, І.Ю. Ненашева, Ю.І. Горобця, О.О. Кірюхіної**, в якому представлено рубрики «Фізика і техніка в Україні» та «Енциклопедична сторінка» – про розвиток фізичної науки і техніки в Україні та в світі; рекомендації щодо виконання учнями проектів, теми рефератів та повідомлень, що в значній мірі сприяють здійсненню національно-патріотичного виховання семикласників, як одного з основних завдань навчально-виховного процесу в школі.

\*\*\*

Маю надію привернути увагу вчителів фізики та астрономії до надзвичайно цінного видання: книга «Фізика на Закарпатті» /Ужгород: Всеукраїнське державне видавництво «Карпати», Інформаційно-видавничий центр ЗІППО, 2012. – 340 с. Автори **Химинець В.В., Шманько І.І.**, відомі фізики-науковці Ужгородського Національного Університету, у книзі розкривають історію становлення та розвитку вітчизняної та регіональної природничої науки на Закарпатті. Особливу увагу приділено становленню і розвитку наукових фізичних підрозділів Ужгородського Національного Університету, інститутів та установ Закарпаття, які працюють у галузі фундаментальних і прикладних досліджень з фізики. Досягнення фізичної науки Закарпаття розкриваються через наукову діяльність конкретних осіб, сформованих наукових напрямків та шкіл. *Книга надзвичайно цікава та цінна з точки зору національно-патріотичного виховання молоді всім, хто займається історією становлення та розвитку вітчизняної природничої науки*, варта популяризації її найвагоміших досягнень серед учнівської та студентської молоді, освітан та наукової інтелігенції.

мендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах», які для зручності вчителя вміщені у вище названому посібнику.

Творча група (з 2013 року – Творча майстерня) вчителів фізики та астрономії області була створена за принципом психологічної сумісності, взаємної симпатії та на основі інтересу до проблеми. Нагадаємо, що «Програму з фізики та астрономії (7-11 класи) для української національної школи» (експериментальний варіант) та відповідні додатки до неї у 1991 році було підготовлено і надіслано в Міністерство освіти творчою групою вчителів фізики та астрономії Львівської області під керівництвом Шаромової В.Р. та науковцями міста Львова, членами фізичної комісії Наукового товариства ім. Т.Г. Шевченка (відновило свою діяльність у 1989 році), зокрема Плячком Р.М., Гнатиком Б.І., Головачем Ю.В.. Ці рекомендації, в яких були закладені основи українознавчого аспекту, лягли в основу нині діючих програм з фізики та астрономії, зрозуміло, з відповідними корективами і доповненнями. За 1999-2011 роки підготовлено і видано посібник-довідник «Українські фізики та астрономи» (автор-укладач Віра Шаромова), вищеназвані методичні посібники вчителям фізики та астрономії для реалізації українознавчого аспекту.

Нині ми пишаємося тим, що інтерес освітян, зокрема, вчителів фізики та астрономії, до реалізації українознавчого аспекту зростає з кожним роком, про це свідчать публікації на сторінках освітянських видань: науково-методичних журналів «Фізика та астрономія в рідній школі», «Фізика в школах України», газет: «Фізика», «Фізична газета» та ін. Високу оцінку отримали наші методичні посібники, зокрема посібник-довідник «Українські фізики та астрономи» та названі вище «Позакласні заходи з фізики та астрономії. Частина I та II», які були представлені на XVI

Бойківському літературно-краєзнавчому конкурсі імені Мирона Утриска, який відбувся в місті Турка Львівської області протягом 2011-2012 рр. Автора-укладача цих посібників **Шаромову (Порицьку) Віру Радіонівну** визнано дипломантом I ступеня цього конкурсу.

Про успішність здійснення національно-патріотичного виховання у процесі викладання фізики та астрономії на основі реалізації українознавчого аспекту, роль і місце позакласної роботи, творчий підхід вчителів до використання матеріалів названих посібників свідчить проведення в місті Луцьку 19-21 листопада 2012 року Міжнародної конференції, присвяченої 110-й річниці від дня народження **Олени Іванівни Казимирчак-Полонської**. Конференція завершилась у с. Селець Володимир-Волинського району, де вона народилась в сім'ї панів Полонських, урочистим відкриттям пам'ятного знаку талановитій доньці українського народу, вченому-астроному, дослідниці комет, монахині **Олені Казимирчак-Полонській**. Метою свого життя Полонська вважала пізнання Творця через його творіння. Дослідження руху комет вчена-астроном розуміла як маленький крок до пізнання загальної гармонії Всесвіту. У 1978 році на її честь мала планета № 2006 отримала назву «Полонська». *Завдяки зусиллям співробітників Центру науково-технічної творчості учнівської молоді Управління освіти і науки Волинської облдержадміністрації, зокрема, Остапчук Світлани Олександрівни, увіковічено ім'я Олени Казимирчак-Полонської*. Слід відзначити та висловити повагу і вдячність Остапчук С.О. за надані цінні біографічні відомості про життя і діяльність вченої-астронома, що допомагає поширювати цю інформацію серед вчительської та учнівської громадськості. Ці матеріали увійшли в основу фільму «Закохана в небо» (2011).

Яскравою подією у роботі Творчої майстерні з проблеми «Національно-патріотичне виховання в процесі ви-

Від редакції

## ПРО АВТОРА – ЦЬОГОРІЧНОГО ЮВІЛЯРА

**Шаромова Віра Радіонівна** народилася в с. Батьківці (Острозького району Рівненської області) 16 квітня 1941 року.

Закінчила Рівненський педагогічний інститут (1962), працювала учителем фізики та математики, методистом, а з 1975 р. – завідуюча кабінетом фізики та астрономії Львівського обласного інституту вдосконалення вчителів. З 2000 року – спеціаліст вищої категорії, викладач, старший викладач, доцент кафедр загальної та часткової дидактики і природничо-математичної освіти Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти (ЛОІППО).

**В.Р. Шаромова**, відмінник народної освіти УРСР, Заслужений працівник освіти України, «Ветеран праці», нагороджена багатьма Почесними грамотами МОН України, занесена до Книги педагогічної слави України<sup>1</sup>.

Вона – перший в Україні організатор методичних фестивалів учителів фізики області «Урок фізики – 1989, 1990, 1991, 1992». Упродовж 17 років була членом журі республіканських олімпіад з фізики.

Автор понад 70 науково-методичних публікацій, серед яких (див. також С. 85 та С. 89):

- «Забуті імена – у нові підручники» (1992);
- «Українські фізики у світовій науці» (1999);
- «Тематичне оцінювання навчальних досягнень учнів у 9-11 класах» (2003);
- «Нетрадиційні уроки фізики, 7-9, 10-11 класи», у співавторстві, навчально-методичний посібник» (2003, 2004);
- «Національно-патріотичне виховання учнів у процесі викладання фізики та астрономії». Навчально-методичний посібник (2016).

\*\*\*

Переді мною лист-вітання на адресу ювілярки, який підписано всіма вчителями фізики всіх шкіл міста Самбора разом з начальником відділу освіти, читаючи вітальні слова якого, розумієш секрети надзвичайної продуктивності колеги – жінки, вчителя, методиста, організатора, вченого, громадського діяча та автора таких затребуваною школою книжок, а також і те, чому ім'я **Шаромової Віри Радіонівни** прикрашає Книгу педагогічної слави України.

Відома істина: для кого працюємо, ті й можуть найбільше сказати про нас і нам. Тож і повернемося до вчителів м. Самбора. У їх побажаннях – визнання вже досягнутого Колегою: „Широ зичимо так **стійко**, так **оригінально** і так **красиво** йти далі... Все Ваше ество супроводжує частка „Не”: непересічна, непередбачувана, неоднозначна, неординарна, невтомна, неповторна, незрозуміла ніким до кінця...”. А наостанок ще й вірш: „У фізиці є формула шляху, де шлях дорівнює там швидкості на час. Та формула життєвого часу є дещо іншою у нас. В ній замість „швидкості” – **веселощі, і усмішки, і вітхи: чим більше в часі їх – тим довшим шлях життєвий буде!**”

І далі: „Дякуємо Богу, що маємо честь працювати з Вами”. **До цих слів приєднується весь редакційний колектив, дорога Віро Радіонівна!**

Ольга ВИГОВСЬКА

*кладання фізики та астрономії» став обласний семінар-практикум «Інтеграція природничих наук як сучасна освітня технологія» у травні 2014 року на базі Дрогобицької спеціалізованої школи I-III ст. № 2, під час якого з великим інтересом учасники семінару сприйняли виступ завідувача міського методичного кабінету відділу освіти виконавчих органів Дрогобицької міської ради **Марчук Г.Г.** «Інтеграція навчання як необхідний компонент оновлення змісту освіти й підвищення ефективності педагогічної взаємодії», а вчитель фізики та математики цієї школи **Бурій А.Р.**, кандидат філософських наук, презентував авторський посібник «Спільна роль фізики, математики, астрономії та філософії у розвитку світогляду школярів», був проведений цікавий бінарний урок фізики та хімії у 9 класі «Отримання та використання радіоактивних ізотопів», основною метою якого було формування відчуття відповідальності за природу як національну і загальнолюдську цінність, основу життя на землі, формування потреби у свідомому дотриманні норм поведінки в природі, що виключає заподіяння їй шкоди, забруднення природного середовища.*

Варто відзначити високу результативну роботу з питань національно-патріотичного виховання шкіл міста Стрия, де упродовж останніх років учні основної та старшої школи активно залучаються до проектної діяльності, здійснюють науково-пошукову роботу, яка



формує у них почуття гордості за свою Батьківщину, український народ, сприяє згуртованості самих учнів, які працювали над проектом, так і вчителів з учнями. Організатором конкурсу є методист відділу освіти **Мізик Леся Теодорівна**.

Розвитку інтелектуально-творчого потенціалу учнів, вихованню патріотизму, любові до України, людяності, доброти, гуманності, бережливого ставлення до природи світу, народів був присвячений семінар-практикум у лютому 2015 року на базі СЗШ I-III ст. № 54 м. Львова, проведений керівником творчої майстерні, кандидатом педагогічних наук **Пелешишиним Р.М.**, директором цієї школи, та вчителем-методистом **Юник І. В.**

3 червня 2015 року у Львові на базі ЛОІППО відбулася обласна науково-практична конференція *«Патріотичне виховання молоді для блага українського народу і держави»*, під час якої працювала секція *«Виховання патріотизму в навчально-виховному процесі з фізики та астрономії»* (керівник секції **Шаромова В.Р.**, заслужений працівник освіти України, доцент кафедри природничо-математичної освіти інституту). На секції поділилась досвідом роботи **Проців М.М.**, вчитель фізики вищої кваліфікаційної категорії Львівської загальноосвітньої санаторної школи-інтернату №1 I-III ст. з проблеми *«Механіка та військова справа»*.

Завершилась трьохрічна робота авторської Творчої

майстерні підсумковою конференцією *«Педагогічна доцільність та ефективність, творче осмислення практичного досвіду вчителів з проблеми реалізації українознавчого аспекту викладання фізики та астрономії, здійснення на цій основі національно-патріотичного виховання учнівської молоді»*, під час якої відбулось представлення навчально-методичних матеріалів членами творчої майстерні з метою

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді : методичні рекомендації щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах (Додаток до наказу Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 р. № 641).
2. Особливості вивчення базових дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах у 2015/2016 навчальному році (Додаток до листа МОН України від 26.06.2015 р. № 1/9-305).
3. Фізика та астрономія в школі: українознавчий аспект. Позакласні заходи. Частина перша / автор-укладач Віра Шаромова ; М-во освіти і науки України. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008, 2011. – 224 с.
4. Позакласні заходи з фізики та астрономії у школі. Українознавчий аспект. Частина друга /автор-укладач Віра Шаромова. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2011. – 272 с.
5. Українські фізики та астрономи : посібник-довідник / автор-укладач Віра Шаромова. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2007. – 304 с.
6. Українські фізики та астрономи : посібник-довідник /автор-укладач Віра Шаромова. – 2-е вид., допов. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. – 352 с.
7. Шут, М., Благодаренко Л., Андріанов В. Історія фізичних досліджень в Україні у навчанні фізики. Ч. II/ М. Шут, Л. Благодаренко, В. Андріанов // Фізика. – К.: Шкільний світ, 2008. – № 4, лютий.
8. Химинець В.В., Шманько І.І Фізика на Закарпатті . – Ужгород: Всеукраїнське державне видавництво «Карпати», Інформ.-вид. центр ЗІППО, 2012. – 340 с.
9. Шаромова В., Пелешишин Р. Творча майстерня вчителів фізики //Фізика. – К.: Шкільний світ, 2015. – № 14, липень. – С. 11-13.
10. Шаромова В.Р. , Вольська С.С. Історико-біографічні матеріали на уроках фізики та астрономії. – Львів: ЛОІППО, 2014. – 56 с.





**Вера Шаромова**

**Осуществление национально-патриотического воспитания учеников в процессе преподавания физики и астрономии. Из опыта работы областной Творческой мастерской**

Статья является обобщением трехлетней работы авторской, творческой мастерской учителей Львовщины, которые накопили эффективный опыт по проблеме национально-патриотического воспитания, стали авторами методических пособий, которые раскрывают формы, пути, методы, средства решения отмеченной проблемы. Автор убедительно демонстрирует, что реализация украиноведческого аспекта, раскрытия роли и места в мировой науке выдающихся украинских ученых во время преподавания в школах физики и астрономии становится весомой основой решения проблемы национально-патриотического воспитания ученической молодежи. Предложенный в статье материал будет полезным не только учителям, но и руководителям относительно реализации в школах страны украиноведческого аспекта и осуществлению на этой основе национально-патриотического воспитания.

**Ключевые слова:** национально-патриотическое воспитание, украиноведческий аспект преподавания физики и астрономии, авторская творческая мастерская: обобщенный опыт.



**Vira Sharomova**

**National patriotic education of students while teaching Physics and Astronomy. Best practices of the Regional Creative Studio.**

This paper is the generalization of the three-year work of the author creative studio of Lviv teachers, who have extensive experience in national patriotic education and are the authors of manuals on forms, ways, methods and means to implement these aims. The author convincingly demonstrates that the implementation of the Ukrainian awareness aspect, recognizing the role and place of prominent Ukrainian scientists in the world science while teaching Physics and Astronomy in schools becomes an important basis for implementing national patriotic education.

The proposed material will be useful not only for the teachers but also for the managers to introduce nationwide the Ukrainian awareness aspect and implement on this basis the national patriotic education.

**Key words:** national patriotic education, Ukrainian awareness aspect of teaching Physics and Astronomy, author creative studio: best practices.

видання відповідного збірника статей, які розкривають форми, шляхи, методи, засоби здійснення національно-патриотичного виховання учнів під час викладання фізики та астрономії. Серед них: учнівські конференції «Творці фізики з України», «Микола Боголюбов і Україна», «Механіка та військова справа»; тематична літературно-мистецька композиція «Клим Чурюмов – людина епохи, українець XXI століття»; астрономічна екскурсія-квест середньовічним Львовом; бінарні уроки з фізики та хімії «Отримання й використання радіоактивних ізотопів», з фізики та предмету «Захист Вітчизни» «Рух тіла, кинутого під кутом до горизонту»; урок-реквієм «Ядерна енергетика та сучасні проблеми екології: Дзвони Чорнобиля стогоном будять, щоб від нещастя весь світ вберегти!»; пошуково-творчий проект «Незгасимий феномен Івана Пулюя»; проект «Ярослав Яцків – видатний український астроном світового визнання»; усні фізичні журнали «Ігор Рафаїлович Юхновський – видатний український вчений, академік, державний політичний діяч», «Розвиток телебачення в Україні»; матеріали конкурсу учнівських мультимедійних презентацій «Видатні українські вчені – фізики та астрономи»; інтерактивний урок «Розв'язування творчих задач. Внесок українських вчених у розвиток космонавтики», музейні уроки та інші.

Ці матеріали є узагальненням багаторічного педагогічного досвіду членів авторської творчої майстерні, які сподіваються, що запропонований матеріал буде корисним у практичній діяльності молодих і малодосвідчених вчителів фізики та астрономії щодо реалізації українознавчого аспекту, здійсненню на цій основі національно-патриотичного виховання учнівської молоді.